

Klinik ve toplum örneklemelerinde Anne babalık ve Aile Uyum Ölçeği'nin, 2-12 yaş aralığındaki çocukların anne babaları için Türkçe geçerlik ve güvenilirlik özelliklerinin değerlendirilmesi

Psychometric properties of Parenting and Family Adjustment Scale (PAFAS) in a Turkish sample with parents of 2-12 years old children from both community and clinical sample

Barış Güller¹, Taner Guvenir², Burçin Seyda Buran³, Ömer Aydemir⁴, Fatma Varol⁵, Aylin Özbek⁶, Özlem Gencer Kıdak⁷

¹Uz.Dr., Dörtçelik Çocuk Hastanesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği, Bursa, Türkiye <https://orcid.org/0000-0001-7911-4614>

²Doç. Dr., Victoria Hastanesi, Lewes Sussex Partnership Nhs, İngiltere <https://orcid.org/0000-0002-4933-2124>

³Uz.Dr., Şanlıurfa Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği, Şanlıurfa <https://orcid.org/0000-0001-5338-6865>

⁴Prof. Dr., Celal Bayar Üniversitesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Manisa, Türkiye <https://orcid.org/0000-0003-3050-1263>

⁵Uz.Dr., Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Uzmanı, Serbest Hekim, İzmir, Türkiye <https://orcid.org/0000-0002-0407-7537>

⁶Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği, İzmir, Türkiye

<https://orcid.org/0000-0001-9187-363X>

⁷Uz.Dr., Çocuk Ve Ergen Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Uzmanı, Serbest Hekim, İzmir <https://orcid.org/0000-0002-3354-8748>

ÖZET

SUMMARY

Amaç: Bu çalışmada Anne babalık ve Aile Uyum Ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği araştırılmıştır. **Yöntem:** Çalışmamız, toplum ve klinik örneklemelerinde, 2-12 yaş aralığındaki çocukların anne babaları ile yapılmıştır. Klinik örneklem, Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi çocuk ve ergen psikiyatrisi polikliniğinde ilk 1 aylık değerlendirme sürecindeki 201 anne ya da babadan; toplum örnekleme ise Balçova ilçesinde yaşayan, 202 anne ya da babadan oluşmuştur. Test-tekrar test ölçümü için, toplum örnekleminde bulunan 58 anne babaya iki hafta sonra, Anne babalık ve Aile Uyum Ölçeği tekrar uygulanmıştır. Ölçeğin psikometrik özellikleri; Anne Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği, Evlilik Yaşamı Ölçeği ve Genel Sağlık Anketi ile karşılaştırılmıştır. **Bulgular:** Anne babalık alt ölçeğinin iç tutarlılığı 'oldukça güvenilir', Aile uyum alt ölçeğinin iç tutarlılığı ise 'yüksek derecede güvenilir' bulunmuştur. PAFAS Türkçe Formu alt ölçek ve faktör yapılarının test-tekrar test uygulamasında anlamlı farklılık göstermediği saptanmıştır. PAFAS Türkçe Formunun toplum ve klinik örneklemelerini ayırt edici gücünün yüksek olduğu; beş faktörlü bir yapı geçerliğine sahip olduğu; Anne Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği, Evlilik Yaşamı Ölçeği ve Genel Sağlık Anketi ile eşzamanlı ölçüt geçerliğine sahip olduğu saptanmıştır. **Sonuç:** PAFAS Türkçe formunun iyi düzeyde geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu destekleyen bulgulara ulaşılmıştır.

Objective: The present study aimed to examine the psychometric properties of Parenting and Family Adjustment Scale (PAFAS) to measure parenting skills and family adjustment in Turkish Parents. **Method:** The sample of our study consisted of the parents of children between the ages of 2-12. The clinical sample is from 201 mothers or fathers who were in the first 1-month evaluation process at the Dokuz Eylul University Child and Adolescent Psychiatry Outpatient Clinic; the population sample consisted of 202 mothers or fathers living in Balçova. For test-retest measurement, the test was re-administered to 58 parents in the community sample two weeks later. Psychometric properties of the scale were compared to Parenting Styles and Dimensions Scale, Marriage Life Scale and General Health Questionnaire. **Results:** Internal consistency of Parenting subscale were found "quite reliable" and Family Adjustment subscale were found "highly reliable". There was no significant difference in the test-retest application of the PAFAS Turkish Form subscale and factor structures. PAFAS Turkish Form has high power to differentiate community and clinical samples; has a five-factor structure validity. It was determined that it has concurrent criterion validity with Parenting Styles and Dimensions Scale, Marriage Life Scale and General Health Questionnaire. **Discussion:** In this study, it has been found that the Turkish version of PAFAS is a good valid and reliable scale for screening multiple domains of family functioning.

Key Words: Parenting and Family Adjustment Scale (PAFAS), reliability and validity, parenting, Turkish, family.

Anahtar Sözcükler: Anne Babalık ve Aile Uyum Ölçeği (PAFAS TR), anne babalık, geçerlik güvenilirlik, Türkçe

(Klinik Psikiyatri Dergisi 2020;23:464-475)

DOI: 10.5505/kpd.2020.25002

Makalenin geliş tarihi: 28.01.2020, Yayına kabul tarihi: 18.05.2020

GİRİŞ

Çocuğa yöneltilen tutum, davranış ve beklentilerin bütünü anne babalık tutumu olarak tanımlanmaktadır (1). Anne babaların deneyimleri, yaşları, kişilik yapıları, anne babalık konusunda kendilerine olan güvenleri, eşler arasındaki ilişki, anne babalık konusunda sosyal desteklerinin olup olmadığı, eğitim seviyeleri, çocuklarından beklentileri, çocuğun yaşı, cinsiyeti, mizaç özellikleri, doğum sırası, engellilik durumu, ailenin sosyoekonomik düzeyi gibi değişkenler anne babalık tutumları üzerinde etkili olabilmektedir (2,3). Anne babalık tutumları, kültürden kültüre değişebileceği gibi, aynı toplum içindeki aileler arasında da farklılıklar gösterebilir. Her sosyoekonomik grubun kendi değerler sistemine sahip olduğu; farklı sosyal sınıflardaki anne babaların farklı çocuk yetiştirme tutumları olduğu; farklı ödül ve ceza anlayışları ile çocuklarını yetiştirdikleri söylenebilir(4). Farklı anne babalık yöntemleri, çocuklara benimsetilen değerler, seçilen ceza ve ödüller, çocukların kişilik gelişiminde etkilidir (5). Gazete, televizyon, dergi ya da sosyal medya gibi kitle iletişim araçlarında anne babalık konusunda verilen bilgiler, anne babaların çocuk yetiştirme tutumlarını değiştirebilmekte, buna bağlı olarak da çocukların gelişimini olumlu ya da olumsuz anlamda etkileyebilmektedir (6). Birbirinden farklı anne babalık tutumları olmasına rağmen; çocuk istismarı ve çocuklardaki davranışsal ve duygusal problemlerin yüksek oranlarını azaltmak için anne babalık eğitim programlarının geliştirilmesi konusunda yaygın bir uluslararası destek vardır (7,8).

Etkili ve kültürel olarak uygun anne babalık eğitim programları geliştirebilmek için, anne babalık konusundaki riskleri ve koruyucu faktörleri araştırmak gerekmektedir (9). Bu programlar ile anne babaların, çocuklarını daha iyi tanımlarını sağlamak, hatalı anne babalık tutumlarını fark etmeleri ve değiştirmeleri amaçlanmaktadır (10). Uygulanan eğitim programlarının sonuçlarının değerlendirilmesi için güvenilir, kullanımı kolay ölçüm araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Mevcut uygulamalarda, birçok ölçek ve farklı yanıtlama formatlarından dolayı, değerlendirmeler anne babalar için uzun ve karışık hale gelmekte, ölçeklerin anlaşılması zorlaşmaktadır. Mevcut ölçekler göz önüne alındığında, düşük okur yazarlık oranına

sahip aileler için tasarlanmış ve kültürel geçerliği olan ölçeklere ihtiyaç olduğu görülmektedir. Bu ölçekler kısa, net, kavranması kolay ve anlaşılır olmalıdır. Gelişmekte olan ülkelerde kanıta dayalı anne babalık eğitim programlarının geliştirilmesi ve değerlendirilmesinin önündeki engellerden önemli birisi de, eğitimlerin sonuçlarını değerlendirecek ölçüm araçlarının eksikliğidir (11).

Parenting and Family Adjustment Scale (PAFAS); Sanders ve arkadaşları tarafından, anne babalık tutumlarını geliştirmek için yapılan anne babalık eğitimleri sonucunda, anne babalık becerilerindeki değişimi değerlendirmede kullanılabilecek kısa bir ölçek olarak tasarlanmıştır (12). Bu çalışmada, Avustralya’da geliştirilen, Anne babalık ve Aile Uyum Ölçeği (PAFAS Türkçe Formu)’nin, klinik ve toplum örneklemelerindeki 2-12 yaş aralığındaki çocukların anne babaları için Türkçe geçerlik ve güvenilirliğinin araştırılması amaçlanmıştır. PAFAS için daha önce Panama (13), Çin (14), Endonezya (15) gibi kültürlerde geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Çalışmamız diğer kültürlerde yapılan geçerlik güvenilirlik çalışmaları göz önünde alındığında, hem toplum hem de klinik örneklem grubu ile yapılan ilk çalışmadır.

YÖNTEM

Çeviri Çalışması

PAFAS telif hakları ile ilişkili olarak ölçeği geliştiren birim olan “Parenting and Family Support Centre, School of Psychology, The University of Queensland” ile görüşülerek izin alınmıştır. PAFAS Türkçe çevirisi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları alanında çalışan, iyi derecede İngilizce bilen ve benzer çalışmalarda deneyimi olan bir araştırma görevlisi tarafından yapıldıktan sonra, çocuk ve erişkin psikiyatrisi alanında çalışan altı klinisyen tarafından incelenmiş; anlam uyumu, dil kullanımı, kültürel uygunluğu, kavram uygunluğu ve imla kuralları açısından düzeltmeler yapılarak her maddeyi en iyi temsil eden karşılıkları ile ikinci Türkçe çeviri metni elde edilmiştir. Elde edilen ortak metin her iki dil ve kültür konusunda deneyimli profesyonel bir çevirmene gönderilerek İngilizce’ye geri tercüme ettirilmiş ve yeni bir İngilizce metin elde

edilmiştir. Ölçeğin yeniden İngilizceye çevrilmiş formu "Parenting and Family Support Centre, School of Psychology, The University of Queensland" a gönderilerek onay alındıktan sonra ölçeğin Türkçe formu elde edilmiştir.

Örneklem Grubu

Çalışmanın örneklemini, çocukları 2-12 yaş arasında olan anne veya babalardan oluşmuştur. Klinik örneklemin, Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı (DEÜTF ÇERSAH AD) polikliniğine ilk kez başvuran ya da değerlendirme süreci içinde bulunan (ilk 1 aylık süreç), 2-12 yaş aralığındaki çocukların anne ya da babalarından oluşması, toplum örnekleminin ise Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesinde çalışmakta olan ya da Balçova ilçesinde yaşamakta olan ve araştırmacılar tarafından ulaşılan, 2-12 yaş arasında, psikiyatrik tanısı ve takibi olmayan en az bir çocuğu olan, anne veya babalardan seçilmesi planlanmıştır. Toplum örnekleminde 221 ve klinik örnekleminde 206 olmak üzere toplam 427 anne ya da babaya ulaşılmıştır. Toplum örnekleminde 19, klinik örnekleminde ise 5 anne ya da baba ölçekleri eksik doldurmaları nedeniyle çalışmadan çıkarılmıştır.

Değerlendirme Araçları

Sosyodemografik Veri Toplama Formu: Bu formun içerisinde, anne babanın yaşı, eğitim düzeyi, gelir düzeyleri; anne babalık konusunda daha önce bir profesyonel yardım alıp almadıkları; çocuklarının yaş, cinsiyet bilgileri, çocuklarında bir sağlık problemi olup olmadığı ve ailenin yapısı gibi alanları sorgulayan sorular bulunmaktadır.

Anne babalık ve Aile Uyum Ölçeği: PAFAS Türkçe Formu, anne babalık tutumlarının desteklenmesi amacıyla yapılan eğitim programları sonucunda, anne babalık becerilerindeki değişimi ölçmek için kullanılacak kısa bir ölçek olarak tasarlanmıştır (16). PAFAS Türkçe Formu, 2-12 yaş arasında çocuk sahibi olan anne babalarda, anne babalık tutumları (Anne babalık Ölçeği) ile anne baba ve aile uyumunu (Aile Uyum Ölçeği) ölçen iki alt

ölçekten oluşan 30 maddeli bir ölçektir. Anne babalık alt ölçeği anne babaların 4 özelliğini değerlendirir: Anne baba tutarlılığı (beş madde), zorlayıcı anne babalık (beş madde), olumlu cesaretlendirme (üç madde), anne baba-çocuk ilişkisi (beş madde). Aile Uyumu Alt Ölçeği 3 alanı değerlendirir; anne babalık duygusal uyumu (beş madde), aile ilişkileri (dört madde), anne baba ekip çalışması (üç madde). Her madde 4 puan üzerinden değerlendirilir; 0: Benim için hiçbir zaman doğru değildir; 3: Benim için çok fazla veya hemen her zaman doğrudur. İki, 3, 6, 8, 11, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 22, 23, 24, 25, 28 ve 30. maddeler ters puanlanır. Her alt ölçek için maddeler o alt ölçeğe ait puanı elde etmek için toplanır. Her alt ölçek için puanın yükselmesi disfonksiyonun oluştuğunu gösterir.

Avustralya'da yapılan PAFAS ölçek geliştirme çalışmasında; toplum örneklemini temsil eden 370 anne ya da baba çalışmaya katılmış ve çocukların yaşları 2-12 arasında değişmiştir. İç tutarlılık katsayıları; Anne baba tutarlılığı için 0.70, zorlayıcı anne babalık için 0.78, olumlu cesaretlendirme için 0.75, anne baba çocuk ilişkisi için 0.85; anne babalığa duygusal uyum yapabilme için 0.87, aile ilişkileri için 0.84 ve anne baba ekip çalışması için 0.85 olarak bildirilmiştir. Araştırmacılara göre; PAFAS'ın psikometrik değerlendirmesi, iyi bir iç tutarlılık, tatmin edici bir yapı ve yordama geçerliği ortaya koymuştur.

Anne babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği-Kısa Form (ASBÖ) (Parenting Styles and Dimension Questionnaire- Short Version): Ölçekte, 3-13 yaş arasındaki çocukların anne ve babaların demokratik, otoriter ve izin verici anne babalık tutumlarını ölçen, üç alt ölçek yer almaktadır. Her alt ölçekten elde edilen toplam puan, o tutuma ilişkin bilgi vermektedir. Alt ölçeklerden hangisinin puan ortalaması daha yüksekse, anne ya da babanın o anne babalık tutumuna sahip olduğu düşünülmektedir (17). Kapçı ve Erdinç tarafından ölçeğin Türkçe geçerlik güvenilirlik çalışması yapılmıştır (18).

Genel Sağlık Anketi-12 (GSA-12): Genel Sağlık Anketi; ruhsal hastalıkları inceleyen toplumsal çalışmalarda ilk aşama tarama testi olarak kullanılan bir ölçektir. Ölçekten alınacak en düşük

puan 0, en yüksek puan ise 12'dir. Puandaki artma ruhsal hastalık riskine işaret etmektedir. Kılıç tarafından Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır (19).

Evlilik Yaşamı Ölçeği (EYÖ): Eşlerin evlilik ilişkisinden sağladıkları genel doyum düzeyini ölçmek amacıyla geliştirilmiş 10 maddeden oluşan 5 dereceli likert tipi bir ölçektir. Ölçek maddeleri puanlamada "kesinlikle katılmıyorum" dan başlayarak "tamamen katılıyorum"a kadar uzanan 5 seçenek içermektedir. En yüksek puan, evlilik doyumunun en üst düzeyde olduğuna işaret etmektedir. EYÖ'nün geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .85; iç tutarlılık katsayısı .91 olarak bulunmuştur (20).

İstatistiksel Değerlendirme

Sayısal değişkenlerden iki grup arasındaki ortalamaların karşılaştırılmasında bağımlı ve bağımsız gruplarda t testleri kullanılmıştır. Sınıflandırılmış kategorik değişkenlerin karşılaştırılmasında ise Pearson ki-kare testi kullanılmıştır (21). PAFAS Türkçe Formunun güvenilirlik değerlendirmesi Cronbach α (alfa) katsayısı, Guttman Split-Half (yarıya bölme) katsayısı, madde toplam korelasyon değeri, madde yok sayıldığında Cronbach α değeri hesaplanarak ve test-tekrar test yöntemiyle yapılmıştır.

Faktörler arasındaki korelasyonlar Pearson korelasyon katsayısı hesaplanarak değerlendirilmiştir. Anne babalık alt ölçeğinin ASBÖ ile, anne baba ekip çalışması ve aile ilişkileri faktörleri için EYÖ ile, anne babalığa duygusal uyum yapabilme faktörü için ise GSA ile korelasyonlar hesaplanmıştır. Yapı geçerliğinin değerlendirilmesinde öncelikle açıklayıcı faktör analizi, ardından doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Ayırt edici geçerlik değerlendirmesi için PAFAS Türkçe Formunun klinik ile toplum örneklemelerini birbirinden ayırma gücünü test etmede bağımsız gruplarda t testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Sosyodemografik Özellikler

Şekil 1. Çalışma prosedürü

Toplum örneklemindeki anne babaların yaş ortalaması 37.03 ± 5.86 ; klinik örnekleme 35.92 ± 6.05 bulunmuştur. Yaş ortalamaları açısından klinik ve toplum örneklemeleri arasında farklılık bulunmamıştır ($p=0.061$). Klinik örnekleminde; toplum örneklemine kıyasla daha fazla oranda ortaokul ve altı eğitim düzeyinde anne baba, aylık 1100 Liranın altında gelir düzeyine sahip ve ev giderlerinin büyük bir kısmını karşılayamayan aile bulunmuştur. Toplum örnekleminde ölçekleri dolduran anne babaların %22.3'ünün herhangi bir işte çalışmadığı; klinik örnekleme ise ölçekleri dolduran anne babaların %56.7'sinin herhangi bir işte çalışmadığı bulunmuştur. Toplum örnekleminde çocukların %60,9'u, klinik örnekleme ise %68.2'si erkektir. Çocukların cinsiyet oranları açısından iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Toplum örnekleminde çocukların yaş ortalaması 6.61 ± 2.89 ; klinik örnekleme ise 7.47 ± 2.66 bulunmuştur. Klinik örnekleme, çocukların yaş ortalaması, toplum örneklemine göre daha yüksek bulunmuştur. Araştırmaya katılan gönüllülerin tüm sosyodemografik ve klinik özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Güvenirlik Bulguları

İç Tutarlılık

Genel olarak ölçüt değerleri 0.00-0.40 arası değerlerde ise 'güvenilir değil', 0.40-0.60 arası değerlerde ise 'düşük güvenilirlikte', 0.60-0.80 arası değerlerde ise 'oldukça güvenilir', 0.80 den büyük değerlerde ise 'yüksek derecede güvenilir' olarak kabul edilir. Anne babalık alt ölçeğinin iç tutarlığı 'oldukça güvenilir' (Cronbach α :0.700), Aile uyum ölçeği alt ölçeğinin iç tutarlığı ise 'yüksek derecede güvenilir' bulunmuştur (Cronbach α :0.830). PAFAS Türkçe Formu faktör yapılarının iç tutarlık değerleri incelendiğinde; zorlayıcı anne babalık faktörü için 0.694, anne baba çocuk ilişkisi faktörü için 0.786, anne babalık duygusal uyumu faktörü için 0.760, aile ilişkileri faktörü için 0.757 Cronbach α değerleri bulunmuş ve bu faktör yapılarının 'oldukça güvenilir' olduğu saptanmıştır. Anne babalık alt ölçeğinde yer alan olumlu cesaretlendirme (Cronbach α :0.585) ve Aile ilişkileri alt ölçeğinde yer alan anne baba ekip

Tablo 1. Sosyodemografik Özellikler

		Toplum Örnekleme n (%)	Klinik Örnekleme n (%)	Tüm Örnekleme n (%)
Anne babaların yaş ortalaması		37.03±5.86	35.92±6.05	36.47±5.98
Ölçekleri Doldurmanın Eğitim Durumu	Ortaokul ve altı	39(19.3)	79 (39.3)	118(29.3)
	Lise ve üstü	163(80.7)	122(60.7)	285(70.7)
Ailelerin aylık gelir durumu	1100 liranın altı	30 (14.9)	54 (26.9)	84 (20.8)
	1100-3800 lira arası	120 (59.4)	120 (59.7)	240(59.5)
	3800 liranın üstü	52 (25.7)	27 (13.4)	79(19.6)
Ailelerin gelir durumunun ihtiyaçları karşılamaya etkisi	Zorluk yaşamıyorum	125 (61.9)	92 (45.8)	217(53.84)
	Bir dönem temel giderleri karşılamakta zorluk yaşadım	69(34.1)	81(40.3)	150(37.22)
	Ev giderlerimin büyük kısmını karşılamıyorum	8(4.0)	28 (13.9)	36(8.93)
Ölçek dolduran Anne babaların çalışma durumu	Çalışıyor	157(77.7)	87(43.3)	244(61)
	Çalışmıyor	45(22.3)	114(56.7)	159 (39)
Çocuk cinsiyet	Kız	79 (39.1)	64 (31.8)	143(35.48)
	Erkek	123 (60.9)	137 (68.2)	260(64.51)
Çocukların yaş ortalaması		6.61±2.89	7.47±2.66	7.04±2.80
Çocukta Tıbbi ve Ruhsal Hastalık Öyküsü	Hastalık öyküsü yok	163 (80.7)	123 (61.2)	286 (71)
	Hastalık öyküsü var	39(19.3)	78(38.8)	117(29)
Daha Önce Bir Anne babalık Eğitimi Programına Katılma Durumu	Evet	18 (8.9)	20 (10.0)	38(9.42)
	Hayır	184 (91.1)	181 (90.0)	365(90.58)
Anne babaların Medeni Durumu	Evli	184 (91.0)	181 (89.6)	365 (90.5)
	Ayrılmış/boşanmış	10(4.9)	19(9.45)	27(6.69)
	Dul kadın/erkek	8(3.96)	1(0.49)	9(2.23)

Ort±SS: Ortalama±Standart Sapma

çalışması (Cronbach α :0.543) faktörlerinin iç tutarlık değerleri 'düşük güvenilirlikte' bulunmuştur. Anne babalık alt ölçeğinde yer alan anne baba tutarlılığı faktörünün Cronbach α değeri ise 0.218 bulunmuş ve bu faktörün güvenilirliğinin yeterli düzeyde olmadığı saptanmıştır (Tablo 2).

Test-Tekrar Test Değerlendirmesi

Test-tekrar test güvenilirliğini değerlendirmek amacıyla, toplum örneklemini temsil eden anne babalardan 58'ine PAFAS Türkçe Formunu doldurduktan 2 hafta sonra ölçek tekrar uygulanmıştır. Sayısal değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü ve düzeyini belirlemek için Pearson korelasyon testi kullanılmıştır. Korelasyonun gücü, 0.00-0.24 arası 'zayıf', 0.25-0.49 arası 'orta', 0.50-0.74 arası 'güçlü', 0.75-1.00 arası 'çok güçlü' korelasyon olarak

değerlendirilmiştir (21). Anne babalık ve aile uyumu alt ölçeklerinin ve faktör yapılarının tümünün test-tekrar test uygulamasında anlamlı farklılık göstermediği saptanmıştır. Anne babalık ve Aile uyumu alt ölçekleri ve Anne baba tutarlılığı dışındaki faktörlerin tümü 'güçlü' düzeyde korelasyon göstermiştir. Anne baba tutarlılığı için ise orta düzeyde korelasyon bulunmuştur (Tablo 3).

PAFAS Türkçe Formunun Geçerlik Bulguları

Ayrıt Edici Geçerlik

PAFAS Türkçe Formu alt ölçek ve faktör yapılarının tümünde, klinik örneklem puan ortalamaları toplum örnekleminde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur (Tablo 4).

Tablo 2. PAFAS Türkçe Formunun alt ölçek ve faktör yapılarının iç tutarlık değerleri

PAFAS Türkçe Formu	Cronbach α	Guttman Split-Half (yarıya bölme) katsayısı
Anne babalık alt ölçeği	0.700	0.719
Anne baba tutarlılığı	0.218	0.431
Zorlayıcı anne babalık	0.694	0.627
Olumlu cesaretlendirme	0.585	0.458
Anne baba çocuk ilişkisi	0.786	0.769
Aile uyumu alt ölçeği	0.830	0.726
Anne babalık duygusal uyumu	0.760	0.670
Aile ilişkileri	0.757	0.585
Anne baba ekip çalışması	0.543	0.521

Ort±SS: Ortalama±Standart Sapma

Tablo 4: Toplum ve klinik örneklerinde, PAFAS Türkçe Formu alt ölçek ve faktör yapılarının puan ortalamalarının karşılaştırılması

PAFAS Türkçe Formu	Ort ± SS		t*	P
	Toplum	Klinik		
Anne babalık alt ölçeği	13.84±4.58	18.88±5.06	-10.475	<0.001
Anne baba Tutarlılığı	6.13±2.02	7.25±1.92	-5.671	<0.001
Zorlayıcı anne babalık	4.77±2.35	6.83±2.78	-7.998	<0.001
Olumlu cesaretlendirme	1.72±1.42	2.08±1.50	-2.444	0.015
Anne baba çocuk ilişkisi	1.19±1.74	2.71±2.40	-7.247	<0.001
Aile uyumu alt ölçeği	8.93±4.86	13.27±5.59	-7.979	<0.001
Anne babalık duygusal uyumu	4.10±2.52	6.17±2.80	-7.764	<0.001
Aile ilişkileri	2.24±1.99	3.59±2.31	-6.236	<0.001
Anne baba ekip çalışması	2.70±1.78	3.50±1.87	-4.244	<0.001

Ort±SS: Ortalama±Standart Sapma * Bağımsız örneklem t testi

Yapı Geçerliği**Açıklayıcı ve Doğrulamalı Faktör Analizi Sonuçları**

Açıklayıcı faktör analizinde isimlendirilebilir, yorumlanabilir ve anlamlı faktörler elde etmek amacıyla Varimax rotasyonu uygulanmış ve özdeğeri 1'in üzerinde olan 8 faktör elde edilmiştir. Öz değerlere dayalı olarak çizgi grafiği çizilmiştir. Tüm maddelerin faktör yükü 0.30 değerinin üzerinde bulunmuş ve faktörlere içerdikleri maddelerin anlam yapısına uygun şekilde isimlendirme yapılmıştır. Doğrulamalı faktör analizi incelemesinde; Anne babalık alt ölçeği için RMSEA değeri 0.062 ile kabul edilebilir uyum değeri olarak saptanmış, ancak CFI değeri 0.870 ile kabul edilemez uyumu göstermiştir. Aile uyum ölçeği için RMSEA 0.112 ve CFA 0.826 ile kabul edilemez uyum değerleri olarak saptanmıştır(22). (Tablo 5)

Alt Ölçek ve Faktör Yapılarının Birbirleriyle Korelasyonları

Anne babalık ve Aile uyumu alt ölçekleri arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde pozitif korelasyon saptanmıştır. Anne baba tutarlılığı ile Olumlu cesaretlendirme arasında ve Zorlayıcı anne babalık ile Olumlu cesaretlendirme arasında negatif korelasyon bulunmuştur. Ancak her iki korelasyon derecesi de istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir (Sırasıyla p değerleri 0.591 ve 0.587). Diğer faktör yapılarının tümü arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde pozitif korelasyon saptanmıştır.

Birlikte (eş zaman) geçerlik

Anne babalık alt ölçeğinde bulunan faktör yapıları ile ABSÖ alt ölçekleri arasındaki korelasyon değerleri araştırılmıştır. Anne baba tutarlılığı, zorlayıcı anne babalık ve anne baba çocuk ilişkisi faktörlerinin, ASBÖ'nün demokratik anne babalık tutumu alt ölçeği ile aralarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde negatif; otoriter anne babalık ve izin verici anne babalık tutumları ile aralarında ise istatistiksel olarak anlamlı düzeyde pozitif korelasyonlar saptanmıştır (p<0.01). Olumlu cesaretlendirme ile otoriter anne babalık tutumu arasında düşük düzeyde pozitif korelasyon saptanmıştır ancak bu değer istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir (r: 0.024, p=0.627). Olumlu cesaretlendirme ile demokratik anne babalık tutumu ve izin verici anne babalık tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeylerde negatif korelasyon saptanmıştır. Anne babalık duygusal uyumu ile GSA arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde pozitif korelasyon saptanmıştır. Aile ilişkileri ve Anne baba ekip çalışması faktörleri ile EYÖ arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde negatif korelasyonlar saptanmıştır. (Tablo 6)

TARTIŞMA

Çalışmamız dışında; Panama, Çin ve Endonezya'da geçerlik güvenilirlik araştırılmış; ayrıca Mazzucchelli ve ark. tarafından Avustralya'da yapılan bir çalışmada gelişim geriliği tanısı konmuş çocuğu olan anne babalar için geçerlik güvenilirlik çalışması yapılmıştır (23). Çalışmamızda alt ölçeklerin ve

Tablo 5: PAFAS Türkçe Formunun açıklayıcı faktör analizi sonucu elde edilen faktör yükleri ve varyans oranları

Formu Maddeler	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5	Faktör 6	Faktör 7	Faktör 8
Madde 20	0.470							
Madde 22	0.623							
Madde 23	0.580							
Madde 24	0.669							
Madde 25	0.654							
Madde 28	0.661							
Madde 30	0.740							
Madde 14		0.513						
Madde 15		0.645						
Madde 16		0.664						
Madde 17		0.748						
Madde 18		0.700						
Madde 1			0.575					
Madde 12			0.549					
Madde 13			0.603					
Madde 19			0.668					
Madde 21			0.666					
Madde 3				-0.606				
Madde 4				0.546				
Madde 5				0.529				
Madde 7				0.648				
Madde 9				0.597				
Madde 26					0.803			
Madde 27					0.788			
Madde 2						0.380		
Madde 6						0.751		
Madde 8						0.729		
Madde 10							-0.663	
Madde 11							0.648	
Madde 29								0.865
Varyanslar	%21.8	%11.8	%6.4	%4.6	%4.0	%3.9	%3.6	%3.3

anne baba tutarlılığı dışında kalan diğer faktörlerin iç tutarlık değerleri yeterli düzeyde bulunmuştur. Avustralya ölçek geliştirme çalışması ile Panama, Çin ve Endonezya'da yapılan geçerlik güvenilirlik çalışmalarında da anne baba tutarlılığının en düşük iç tutarlık değerine sahip olması dikkat çekmiştir. Panama çalışmasında ayrıca, faktör analizi sonucunda anne baba tutarlılığının anlamlı bir faktör olması için faktör yükleri düşük olan 3 ve 11. maddeler çıkarılmış. Çalışmamızda da anne baba tutarlılığının zayıf iç tutarlığı bir ya da iki maddenin geri kalan maddeler ile uyuşmamasına bağlı olduğu düşünülmüş, faktörde yer alan madde 3'ün ölçekten çıkarılması sonucu faktör iç tutarlık değerinde artış olması da bunu desteklemiştir.

Olumlu cesaretlendirme (0.585) ve anne baba ekip çalışması (0.543) alt faktörlerinde iç tutarlık değerleri diğer alt faktörler ile kıyaslandığında

görece düşük olmakla birlikte, her ikisi de kabul edilebilir düzeydedir. Bilindiği gibi, alt boyutlara düşen madde sayısının az olması iç tutarlık katsayılarını düşürmektedir. Dolayısıyla, her iki alt faktördeki madde sayısının üç olduğu göz önünde tutulursa, ulaşılan katsayıların yeterli bir düzeyi temsil ettiği söylenebilir.

Madde-toplam puan korelasyon katsayı değeri 0,20'nin altında kalan maddelere bakıldığında 3. madde -0,115, 4. madde 0,112, 11. madde 0,076 ve 29. madde 0,181 olduğu görülmüştür. 4. ve 11. maddeler yok sayıldığında, faktör iç tutarlık değerlerinde düşme olması ayrıca faktör analizinde de her iki maddenin yük değerlerinin yeterli düzeyde saptanması nedeniyle maddelerin ölçekte tutulmalarına karar verilmiştir. Üçüncü maddenin (Çocuğum uygun davranmadığı zaman bunun bir yaptırımı olur.) hem madde korelasyon katsayısı

Tablo 6: PAFAS Türkçe Formu alt ölçekler ve faktör yapılarının kendi aralarında ve ABSÖ, EYÖ, GSA ölçekleri arasındaki korelasyon tablosu

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Anne babalık alt ölçeği									
2. Anne baba Tutarlılığı	.583								
3. Zorlayıcı Anne babalık	.714	.284							
4. Olumlu Cesaretlendirme	.437	-.027*	-.027*						
5. Anne baba Çocuk İlişkisi	.731	.171	.258	.463					
6. Aile uyum alt ölçeği	.593	.305	.416	.220	.503				
7. Anne babalık Duygusal Uyum	.610	.278	.455	.219	.525	.841			
8. Aile İlişkileri	.406	.214	.285	.144	.345	.807	.462		
9. Anne baba ekip çalışması	.376	.213	.225	.163	.333	.762	.455	.518	
10. ASBÖ demokratik anne babalık tutumu		-.158	-.247	-.452	-.586				
11. ASBÖ otoriter anne babalık tutumu		.230		.024**	.280				
12. ASBÖ izin verici anne babalık tutumu		.499	.424	-.113	.139				
13. GSA							0.543		
14. EYÖ								-0.474	-0.579

P=0.591*, ** P=0.627, ASBÖ: Anne babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği, GSA: Genel Sağlık Anketi, EYÖ: Evlilik Yaşam Ölçeği

(-0.115) negatif ve 0.20'den düşük olduğu hem de madde yok sayıldığında faktör Cronbach α değerinin arttığı saptanmıştır. Faktör analizi sonuçlarının tartışıldığı bölümde belirtilmiş olan nedenler de göz önüne alındığında, üçüncü maddenin ölçekten çıkarılmasına karar verilmiştir. Çin ve Panama çalışmalarında 3. madde negatif ve düşük faktör yüküne sahip olması nedeniyle ölçekten çıkarılmıştır. Her iki çalışmada da anne babaların önemli bir kısmı 3. maddenin olumsuz bir tutum ile ilişkili olduğunu düşündüklerini, bir kısmı da bu maddeyi anlamadıklarını belirtmişlerdir. 29. maddenin (Anne babalık konusunda eşimle aynı fikirleri paylaşmıyorum.) korelasyon katsayısının (0.181) alt sınır olan 0.20 değerine çok yakın olması ve faktör analizi sonucunda 0.865 ile yüksek bir faktör değeri saptanması ayrıca eşler arasındaki uyumu sorgulayan önemli bir madde olması nedeniyle, ölçekte tutulmasına karar verilmiştir. Yılmaz ve Erberk yaptıkları çalışmalarda eşler arasında uyum arttıkça, çocuklara gösterilen ilginin arttığını göstermişlerdir (24,25)

Test-tekrar test analizinde; alt ölçek ve faktör yapıları puanlarında, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Panama geçerlik güvenilirlik çalışmasında, faktör yapıları için test-tekrar test korelasyon değerleri 0.70 ile 0.87 arasında değişmiştir. Çalışmamızda elde edilen değerler Panama çalışması ile benzer özelliktedir. Ayırt edici geçerlikte, ölçeğin hasta ve sağlamları birbirinden ayırabilmesi beklenmektedir(26). Alt

ölçekler ve faktör yapılarının tamamında, klinik örneklem puan ortalamaları, toplum örnekleme puan ortalamalarından, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Toplum ve klinik örneklemleri birbirinden oldukça iyi ayırt edebilmesi PAFAS Türkçe formunun yapısal geçerliliğine katkıda bulunan bir kanıttır. Avustralya'da ölçek geliştirme çalışması ve diğer kültürlerde yapılan geçerlik güvenilirlik çalışmalarında, analizlerin yalnızca toplum örneklemleri ile yapılmış olmasının çalışmaların kısıtlılıkları arasında olduğu araştırmacılar tarafından belirtilmiştir.

Açıklayıcı faktör analizi sonucu ortaya çıkan faktör yapıları incelendiğinde; faktör 1'in anne babalık duygusal uyumu faktöründe yer alan 20, 22 ve 23. maddeler, aile ilişkileri faktöründe yer alan 24 ile 25. ve anne baba ekip çalışması içinde yer alan 28 ve 30. maddelerden oluştuğu saptanmıştır. Maddeler anlamsal bütünlük açısından incelendiğinde; destekleyici, olumlu ve sıcak ilişkilerin olduğu aile ortamına sahip ve eşinden anne babalık konusunda destek görebilen anne babaların, anne babalık ile ilgili olumlu duygular beslediği ve anne babalığın oluşturabileceği stres yükü ile başa çıkmak konusunda kendisini yeterli hissebildiği ile ilişkili maddelerin bir araya geldiği anlaşılmaktadır (27,28). En yüksek özdeğere sahip bu faktör yapısı "olumlu eş ve aile ilişkileri-anne babalık öz yeterliği" olarak isimlendirilmiştir (29). Orijinal ölçekte, anne baba çocuk ilişkisi fak-

töründe yer alan 14, 15, 16, 17 ve 18. maddelerin tümü, çalışmamızda da aynı faktör içerisinde temsil edilmiştir ve orijinal ölçekteki mevcut ismi korunmuştur. Faktör 3, anne baba tutarlılığında yer alan 1 ve 12, zorlayıcı anne babalıkta yer alan 13 ve anne babalığa duygusal uyum içinde yer alan 19 ve 21. maddelerden oluşmuştur. Maddeler daha çok tutarsız, aşırı izin verici ve kabullenici anne babalık tutumları, çocuk ile ilişkide yaşanan olumsuz duygular ve hissedilen yetersizlik, yüksek stres düzeyi ile ilişkilidir(30,31,32,33). Bu maddelerin, Batı kültüründe çok yaygın olmayan ama kültürümüzde kullanıldığı bilinen aşırı koruyucu, izin verici anne babalıkla ilişkili maddelerden oluştuğu dikkat çekmektedir. Çocuğun yakınında bulunan anne, baba, büyük anne, büyük baba gibi yetişkinler çocuğun yapması gereken birçok şeyi, çocuk üzülmesin, yorulmasın, zorlanmasın düşüncesiyle kendileri yaparlar (34,35,36). Bu faktör yapısı içerdiği maddelerin anlamsal bütünlüğü dikkate alındığında, "kabullenici, aşırı izin verici anne babalık-anne babalık stresi" olarak isimlendirilmiştir. Faktör 4, anne baba tutarlılığında yer alan 3 ve 4. maddeler ile zorlayıcı anne babalık içerisinde yer alan 5, 7 ve 9. maddelerden oluşmuştur. Maddeler, çocuğun uygun olmayan davranışları karşısında kızma, çocuğun kendisini kötü hissetmesini sağlamaya çalışma, sözlü ve fiziksel ceza uygulama ile ilişkili maddelerdir. Üçüncü madde dışındaki maddelerin faktör yükü yüksek ve pozitif yönde olmasına rağmen; 3. maddenin faktör yükü negatiftir. Bu sonucun, orijinal ölçekte 'consequence' (I follow through with a consequence (e.g. take away a toy) when my child misbehaves) olarak yer alan ifadenin Türkçe'ye 'yaptırım' (Çocuğum uygun davranmadığı zaman bunun bir yaptırımı olur.) olarak çevirisinin yapılmasından ve önerilen bir anne babalık tutumu ile ilişkili olmasına rağmen anne babalar tarafından, olumsuz bir tutum olarak algılanmış olması ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Üçüncü maddenin, orijinal ölçekte verilmek istenen kavramın zıttı yönünde anlaşılması olduğu ve bu nedenle ölçekten çıkarılmasının uygun olacağı düşünülmüştür. Panama, Çin ve Endonezya da yapılan geçerlik güvenilirlik çalışmalarında da bu maddenin ölçekte tutulmasının uygun olmadığı ve batı dışı toplumlar için kültürel olarak uygun olmayan bir anne babalık tutumu ile ilişkili olduğu düşünülmüştür. Orijinal ölçekte zorlayıcı anne

babalık faktöründe yer alan maddelerinin önemli bir kısmını içermesi nedeniyle bu faktör yapısı "zorlayıcı anne babalık" olarak isimlendirilmiştir. Faktör 5'te, olumlu cesaretlendirme faktöründe birlikte yer alan 2, 6 ve 8. maddelerin aynı faktör içerisinde temsil edilmesi nedeniyle orijinal ölçekteki mevcut ismi korunmuştur. Orijinal ölçekte aile ilişkileri faktöründe yer alan 26. ve 27. maddeler birlikte kümelenmiştir. Madde sayısının yetersiz olması nedeniyle bu iki maddenin bir faktör olarak değerlendirilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır. 26 ve 27. maddelerin, aile ilişki sorunlarını sorgulayan önemli maddeler olmaları, madde korelasyon değerlerinin yeterli düzeyde ve faktör yük değerlerinin de yüksek olması (sırasıyla 0.803 ve 0.788) nedeniyle ölçekte tutulmalarına karar verilmiştir. Zorlayıcı anne babalık faktöründe yer alan 10.madde ile anne baba tutarlılığı faktöründe yer alan 11. maddeler birlikte kümelenmiştir. Çocuğun uygun olmayan davranışları ile her zaman aynı şekilde başa çıkabilme şeklinde önerilen ve tutarlı bir anne babalık tutumu ile davranışları nedeniyle çocuğu ile tartışma şeklinde olumsuz, önerilmeyen bir anne babalık tutumu olan birbirine zıt iki kavramdan oluşan yapıda, 10. maddenin faktör yükü negatif (-663), 11. maddenin ise pozitif (+648) olarak yüklenmiştir. Zıt iki kavramı temsil eden iki maddenin birbirleri ile korelasyon değerlerinin de negatif yönlü olması anlaşılır bir sonuç olmuştur. 10. maddenin korelasyon değerinin yeterli düzeyde olması (0.302) ve faktör yük değerinin de yüksek olması; 11. maddenin de faktör yük değerinin yüksek olması ve madde yok sayıldığı ölçekte iç tutarlık değerinin düşmesi nedeniyle iki maddenin de ölçekte tutulmasına karar verilmiştir.

Anne baba ekip çalışması faktöründe yer alan 29. Madde, izole bir yapı olarak yer almıştır. Ölçekleri dolduran anne babaların savunucu tutumları nedeniyle, eşine karşı olumsuz duygular içeren ve ortak düşüncelere sahip olmadıklarını belirten bu madde izole kalmış olabilir. Maddenin korelasyon katsayısının 0.20 değerine çok yakın olması, faktör yük değerinin 0.865 ile yüksek bir değer saptanması ve anne babalık konusunda eşler arasındaki uyumu sorgulayan önemli bir madde olması nedeniyle, ölçekte tutulması gerektiği düşünülmüştür (37,38).

Çalışmamızda ortaya çıkan faktör yapılarının,

kültürel bağlamda tartışılabilmesi için henüz yeterli düzeyde veri havuzu oluşmadığı gözden kaçırılmamalıdır. Bununla birlikte, kültürümüzde anne babalık tutumları ve aile ilişki biçimlerinin batı kültürüne göre niceliksel ve niteliksel bir farkı olabileceği de öne sürülebilir. Doğrulayıcı faktör analizi ile elde edilen analiz sonuçları da orjinal ölçekte belirlenen faktör yapılarının toplumumuz için iyi derecede temsil edilmediğini ve daha farklı bir faktörleşme gösterdiğini ortaya koymuştur. Yazında, Avustralya ölçek geliştirme çalışması ile Panama, Çin, Endonezya geçerlik güvenilirlik çalışmalarının tümünde faktör yapısı doğrulayıcı faktör analizi ile araştırılmış ve açıklayıcı faktör analizi yapılmamıştır. Yapılan çalışmalarda çok çeşitli istatistiksel yöntemlerin kullanıldığı ve bu durumun PAFAS Türkçe formunun faktör yapısını açıklamaya çalışan farklı durumların ortaya çıkmasına neden olmuş olabileceği düşünülmüştür.

Ortaya çıkan sonuçlar; Çin, Endonezya ve Panama gibi Batı dışı kültürlerde yapılan çalışmalara benzer şekilde; bizim kültürümüzde de anne babaların, çocuklarına karşı sıcak ve destekleyici olabilirken aynı zamanda katı ve zorlayıcı tutum sergileye-bildiklerini göstermektedir.

PAFAS Türkçe Formunda yer alan faktör yapılarının tümünün, temsil edildikleri alt ölçekler ile aralarında anlamlı düzeyde pozitif korelasyon bulunmuştur. Anne baba tutarlılığı ile olumlu cesaretlendirme ve zorlayıcı anne babalık ile olumlu cesaretlendirme arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmayan negatif korelasyon bulunmuştur. Olumlu cesaretlendirme ile zorlayıcı anne babalık arasında negatif yönde bir ilişki olması, birbirinin zıttı olan bu iki davranış boyutunun ölçekle ölçülebildiğine işaret etmektedir. Ailelerin demokratik tutumu arttıkça, otoriter davranışlar azalmaktadır. Sonuçlar, anne babaların anne babalık davranışlarını değerlendirirken kendilerini neredeyse tüm anne babalık tutumlarında da ifade ettiklerini ve bunun da kültürümüze özgü bir tarz olduğunu düşündürmektedir.

Eş zaman geçerliğine ilişkin incelemeler açısından, ASBÖ, GSA ve EYÖ ile incelenen korelasyon katsayıları istatistiksel olarak anlamlı olup, ilişkilerin yönü olumlu cesaretlendirme faktörü ile

ASBÖ izin verici alt ölçeği arasındaki negatif korelasyon değeri dışında kuramsal olarak beklendik şekilde bulunmuştur. Panama geçerlik güvenilirlik çalışmasında da olumlu cesaretlendirme ile Parenting Scale (Ebevenlik Ölçeği) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon saptanmaması çalışmamızda elde edilen sonuçları destekler niteliktedir. Avustralya çalışmasında eş zaman geçerliği için PAFAS Türkçe formu ile başka ölçekler arasındaki korelasyonlara bakılmamış ve bu durum da çalışmanın kısıtlılıkları arasında gösterilmiştir.

SONUÇ

Çalışmamızda PAFAS Türkçe formunun 2-12 yaş arası çocuk sahibi anne babalarda iyi düzeyde geçerli ve güvenilir olduğunu destekleyen bulgulara ulaşılmıştır. Özellikle anne babalık tutumlarının gelişimi için yapılan eğitim programları sonucunda, anne babalık becerileri ve aile uyumlarındaki değişimi ölçmek için kullanılabilir, geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu ve bu alandaki eksikliği gidereceği düşünülmektedir. Çalışmamızda üçüncü maddenin, orjinal ölçekte verilmek istenen kavramın zıttı yönünde anlaşılmış olduğu ve bu nedenle ölçekten çıkarılmasının uygun olacağı düşünülmüştür. Bu maddenin, Avustralya gibi Batı kültürlerinde benimsenen, uygun görülen ve önerilen bir anne babalık tutumu olmasına rağmen, bizim kültürümüz gibi Batı dışı toplumlarda anne babalar tarafından benimsenmeyen ve kültürel olarak uygun olmayan bir anne babalık tutumu ile ilişkili olduğu düşünülmüştür.

Toplum ve klinik örneklemi birbirinden oldukça iyi ayırt edebilmesi PAFAS Türkçe formunun yapısal geçerliliğine katkıda bulunan önemli bir kanıttır. Çalışmamız hem toplum hem klinik örneklemelerini içeren ilk çalışma olması nedeniyle de Avustralya'da yapılan ölçek geliştirme çalışması ile Panama, Çin ve Endonezya'da yapılan geçerlik güvenilirlik çalışmalarından ayrılmaktadır.

Yazışma Adresi: Uz. Dr. Barış Güller, Dörtçelik Çocuk Hastanesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları Kliniği, Bursa, Türkiye drbarisguller@gmail.com

KAYNAKLAR

1. Darling N, Steinberg L. Parenting style as context: Integrative model. *Psych B* 1993; 113: 487-496.
2. Aral N. Fiziksel İstismar ve Çocuk. Ankara. Tekişik Ofset Baskı. 1997; 118s
3. Tola D. İlkokul 5.sınıf çocuklarında ahlaki yargı ile ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış). Ankara. Hacettepe Üniversitesi. 2003:123 s.
4. Kulaksızoglu A. Almanyada'ki Üçüncü Kuşak Türk Gençlerinin Sorunları, Anne-Baba Tutumları ile Sorunlar Arasındaki İlişkiler. 28.03.2003 tarihli Türk-Alman Kültür ve Dil Enstitüsü (TAKDEN) Aynı Başlıklı Konferans Sunum Özeti. 2003
5. Yıldız-Bıçak M Annesi çalışan ve çalışmayan çocukların anne baba tutumlarını algılamalarının ve benlik imajlarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış). (2004). Ankara Üniversitesi.173 s., Ankara
6. Haktanır G. (1994). Çocuğun ruh sağlığında aile ve okulun önemi. *Okul Öncesi Eğitim Dergisi*, 26 (47); 9-14
7. Biglan A. The critical role of nurturing environments for promoting human well-being. *Am Psychol*. 2012; 67(4):257-271.)
8. Brown ER, Khan L, Parsonage M. Delivering effective parenting programmes to transform lives. Centre for Mental Health: London. 2012
9. Kumpfer K. L., Pinyuchon M., De Melo A. T., Whiteside H. O. (2008). Cultural adaptation process for international dissemination of the strengthening families program. *Evaluation and the Health Professions*, 31(2), 226-239. <https://doi.org/10.1177/0163278708315926>.
10. Şahin FT, Özbey S. Aile Eğitim Programlarına Niçin Gereksinim Duyulmuştur? Aile Eğitim Programları Neden Önemlidir?. *Aile ve Toplum Dergisi*. 2007; 3 (12): 7-12
11. Mejia A, Calam R, Sanders M. R. A review of parenting programs in developing countries: Opportunities and challenges for preventing emotional and behavioral difficulties in children. *Clinical Child and Family Psychology Review*. 2012; 15; 163-175. doi:10.1007/s10567-012-0116-9.
12. Sanders M R, Morawska A. Parenting and Family Adjustment Scale. Parenting and Family Support Centre, The University of Queensland. 2010.
13. Mejia A, Filus A, Calam R, Morawska A, Sanders M. R. Measuring parenting practices and family functioning with brief and simple instruments: validation of the spanish version of The pafas. *Child psychiatry and human development*. 2015;46(3), 426-437. <https://doi.org/10.1007/s10578-014-0483-1>.
14. Mingchun Guo, Alina Morawska, Ania Filus. Validation of the Parenting and Family Adjustment Scales to Measure Parenting Skills and Family Adjustment in Chinese Parents, Measurement and Evaluation in Counseling and Development. 2017; 50(3);139-154 DOI: 10.1080/07481756.2017.1327290.
15. Sumargi A, Filus A, Morawska A, Sofronoff K. The Parenting and Family Adjustment Scales (PAFAS): an Indonesian Validation Study. *J Child Fam Stud* 2018; 756- 770.
16. Sanders MR, Morawska A, Haslam DM, Filus A, Fletcher R. Parenting and Family Adjustment Scales (PAFAS): validation of a brief parent-report measure for use in assessment of parenting skills and family relationships. *Child Psychiatry Hum Dev*. 2014;45:255-72
17. Robinson C. C, Mandlco B, Olsen S. F, Hart C. H. The Parenting Styles and Dimensions Questionnaire. In J. Touliatos, B. Perlmutter (Eds.). *Handbook of family measurement techniques*. Thousand Oaks: Sage. 2nd ed. 2001: 319-321
18. Kapçı E G, Erdiç S. Anne-Baba Tutum Ölçeğinin 3-13 Yaş Aralığında Çocuğu Bulunan Annelerde Değerlendirilmesi. 18. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı'nda sözel bildiri olarak sunulması kabul edilmiştir. 2009
19. Kılıç C. Genel Sağlık Anketi: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Derg*, 1996;7:3-11
20. Tezer, E. Evlilik İlişkisinden Sağlanan Doyum: Evlilik Yaşamı Ölçeği. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 1996; 2:1-7
21. Aksakoğlu G. Araştırmada elde edilen hızlar ve Korelasyon ve regresyon bölümleri. *Sağlıkta Araştırma Teknikleri ve Analiz Yöntemleri*. Dokuz Eylül Üniversitesi Yayın Komisyonu. İzmir. 2001:70-92;305-346
22. Tavşancıl E. Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi, Ankara:Nobel Yayın Dağıtım. 2006
23. Trevor G, Mazzucchellia B, Julie H, Robert T. K, Kate S, Matthew R. Sanders B, Einfeldd S, Tongee B, Kylie M. Graye F. Parenting and family adjustment scales (PAFAS): validation of a brief parent-report measure for use with families who have a child with a developmental disability, MHYPEDD Project Team1 *Res Dev Disabil*. 2018 Jan;72:140-151
24. Yılmaz A. Eşler arasındaki uyum, anne-baba tutumu ve benlik algısı arasındaki ilişkilerin gelişimsel olarak incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*.2001;16:1-20
25. Erbek E, Beştepe E, Akar H, Eradamlar N, Alpkan RL. Evlilik Uyumu. *Düşünen Adam*. 2005;18: 39-47 Baydur H, Eser E. Uygulama: Yaşam kalitesi ölçeklerinin psikometrik çözümlenmesi *Sağlıkta Birikim*. 2006;1:99-123
26. Özmete E. Aile Yaşam Kalitesi Dinamikleri: Aile iletişimi, ebeveyn sorumlulukları, duygusal, duygusal refah, fiziksel/materyal refahın algılanması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2010;3: 455-465.
27. Henderson A D, Thomas V S, Horne A M. Mothers and Sons: A look at the re-lationship between child behavior problems, marital satisfaction, maternal depression, and family cohesion. *The Family Journal: Counseling And Therapy For Couples And Families*. 2003; 11: 33-41
28. Meadows S O, Brown J S, Elder G H. Depressive symptoms, stress, and support: gendered trajectories from adolescence to young adulthood. *Journal of Youth and Adolescence*. 2006;35:93. 29. Coleman P K, Karraker K H. Self-Efficacy And Parenting Quality: Findings and Future Applications. *Developmental Review*. 1997;18: 47-85
30. Hastings R P, Brown T. Behavior problems of children with autism, parental selfefficacy, and mental health. *American Journal on Mental Retardation*. 2002;107:222-232
31. Cutrona C E, Troutman B R. Social support, infant temper-

ament, and parenting selfefficacy:a mediational model of post-partum depression. *Child Development*. 1986;57:1507-1518.

32. Rodgers A Y. Multiple Sources of Stress and Parenting Behavior. *Children and Youth Services Review*. 1998;20:525-546

33. Regalado M, Sareen H, Inkelas M, Wissow LS, Halfon N. Parents'discipline of young children: result from the national survey of early childhood health. *Pediatrics*. 2004;113:1952-1958

34. Candemir F. Anne-baba tutumlarının çocuktaki benlik kavramı üzerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış). İstanbul Üniversitesi. İstanbul. 2000;111s

35. Tuzgöl M. Ana-baba tutumları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış). Hacettepe Üniversitesi. Ankara. 1998;102s

36. Cox M J, Paley B, Harte K. Interparental Conflict and Parent-Child Relationships. Ed. by, J. H. Grych, F. D. Fincham, *Interparental Conflict and Child Development*. U.K. Cambridge University Press. 2001; 249-272

37. Belsky J. Determinants of Parenting: A Process Model. *Child Development*. 1984;55: 83-96.